

Finansbolag

Vägledning om kundkännedom

Fjärde upplagan

Beslutad av Simpts styrgrupp i november 2022

Innehållsförteckning

3 Vem är kund?	4
Vem är kund vid fakturaköp och fakturabelåning?.....	4
Sammanfattning	4
Inledning.....	4
Vad gäller vid fakturabelåning?.....	5
Vad gäller vid fakturaköp?.....	5
Övervakning av affärsförbindelser m.m.....	6
Är leverantören av ett leasingobjekt kund enligt penningtvättslagen?.....	7
Sammanfattning	7
Inledning.....	7
Leasingaffären	7
Styckesaffärer	7
Leverantörssamarbeten	8
Förmedlade affärer.....	9
Är leverantören kund till leasegivaren?	9
Vem är kund vid försäljning av finansierade objekt?	11
6 Situationer som kräver kundkännedom.....	12
Revolverande krediter och avropsavtal; ska åtgärder för kundkännedom vidtas vid varje avrop? .	12
Revolverande kredit	12
Avropsavtal.....	12
Åtgärder för kundkännedom vid avbetalningsköp.....	13
Avbetalningsköp	13
Kontraktsköp	13
Objektsköp.....	13
Kontantinsats.....	13
Åtgärder för kundkännedom avseende kontantinsatsen	14
Inledning.....	14
När kontantinsatsen bedöms vara avvikande.....	14
Kontraktsköp	14
Objektsköp.....	15
7.2 Affärsförbindelsens syfte och art	15
Bedömning av syfte	15
Bedömning av art	15
Särskilt om leasing och avbetalning	15

8.4.2 och 8.5.1 Skärpta åtgärder för kundkännedom 16

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna del av vägledningen har tagits fram av medlemmar hos Finansbolagens Förening, men kan tillämpas av alla när relevant. Frågan om vem som är kund vid fakturaköp och fakturabelåning har hanterats i samarbete med medlemmar hos Svenska Bankföreningen. Vissa andra frågor som finansbolagen också är berörda av finns i separata, branschgemensamma, delar av vägledningen.

Vägledningen ska läsas tillsammans med och kompletterar den grundläggande vägledningen om kundkännedom. Den grundläggande vägledningen omfattar bl.a. en beskrivning av åtgärder vid låg, normal eller hög risk och tillämpas av finansbolagen när relevant. Rubriknumreringen motsvarar numreringen i den grundläggande vägledningen.

I denna del av vägledningen hänvisas bland annat till lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen).

I denna fjärde upplaga är frågan om leverantören av ett leasingobjekt är kund enligt penningtvättslagen ny.

3 Vem är kund?

Vem är kund vid fakturaköp och fakturabelåning?

Sammanfattning

Det företag (leverantören av en vara/produkt eller tjänst, i fortsättningen leverantören) som säljer eller belånar sina kundfakturor till banken eller finansbolaget (kreditgivaren) är kund till kreditgivaren.

Köparen av en vara/produkt eller tjänst (fakturagäldenären) är kund till leverantören.

När kreditgivaren självständigt – utan inblandning av leverantören – träffar ett avtal med fakturagäldenären har normalt sett en avtalsförbindelse uppstått och en affärsförbindelse etablerats. Fakturagäldenären är då kund till kreditgivaren.

Inledning

Ett avtal om fakturabelåning sluts mellan kreditgivaren och leverantören, vilket innebär att leverantören pantförskriver sina kundfakturor till kreditgivaren. Fakturagäldenären betalar därefter till kreditgivaren i stället för till leverantören.

Fakturaköp innebär att kreditgivaren köper leverantörens kundfakturor och att fakturagäldenären betalar fakturabeloppet till kreditgivaren i stället för till leverantören. I fakturan anges i allmänhet att fakturan överlåts till kreditgivaren och att betalning ska ske till kreditgivarens konto. Ibland innehåller avtalet mellan kreditgivare och leverantör en bestämmelse som innebär att fakturaköpet ska återgå om betalning uteblir.

I regel finns det inte någon skyldighet att tillämpa bestämmelserna i penningtvättslagen avseende kundens kunder, då dessa normalt sett ej har trätt i avtals- eller affärsförbindelse med kreditgivaren (jfr prop. 2016/17:173 s. 509). Mellan kreditgivaren och fakturagäldenären finns i regel inte någon avtals- eller affärsförbindelse, varför något krav på genomförande av kundkännedom avseende fakturagäldenären vanligtvis inte aktualiseras.

För att det ska vara fråga om en kund och bestämmelserna om kundkännedom ska bli tillämpliga, krävs en avtalsförbindelse. I vissa fall grundar avtalsförbindelsen en skyldighet att vidta åtgärder för kundkännedom enligt reglerna om enstaka transaktioner. Ingåendet av en affärsförbindelse grundar alltid en skyldighet att vidta åtgärder för kundkännedom.

Mellan kreditgivaren och leverantören finns ett avtalsförhållande och således en affärsförbindelse, varför leverantören ska vara föremål för åtgärder för kundkännedom.

Vad gäller vid fakturabelåning?

Vid fakturabelåning är det leverantören som kräver betalning enligt kundfakturan från fakturagäldenären. Kreditgivaren har en fordran på leverantören avseende lånet. I dessa fall uppstår inte något avtalsförhållande mellan kreditgivaren och fakturagäldenären. Det gäller även om kreditgivaren administrerar kundfakturorna åt leverantören.

Vad gäller vid fakturaköp?

När en faktura överlåts, dvs. säljs, till kreditgivaren inträder kreditgivaren i leverantörens ställe när det gäller rätten att kräva betalning enligt villkoren i fakturan. Det innebär dock inte att övriga förpliktelser som följer av avtalet mellan leverantören och fakturagäldenären, d.v.s. rätten att erhålla en fullgod tjänst eller vara å ena sidan och skyldigheten att betala för detta å andra sidan, till någon del överförs till kreditgivaren.

I förhållande till fakturagäldenären är avtalet om köp av fakturan en ensidig handling från kreditgivarens sida. Det är ett avtal mellan leverantören och kreditgivaren. Som fallet också normalt är vid fakturabelåning, anvisar leverantören kreditgivarens konto för betalning. Den tjänst eller produkt som kreditgivaren tillhandahåller är att tillhandahålla likvida medel till leverantören. Motprestationen är att leverantören överlåter en tillgång i form av en faktura som representerar en fordran som är indrivningsbar. Att innebörden är att ett konto anvisas för betalning blir särskilt tydlig när avtalet mellan leverantören och kreditgivaren innehåller en bestämmelse om återgång vid bristande betalning.

Så länge betalning sker enligt villkoren i den överlåtna fakturan och några förbindelser i övrigt inte sker mellan kreditgivaren och fakturagäldenären bedöms någon avtalsförbindelse inte ha uppstått. Det innebär t.ex. att så länge som kreditgivaren i praktiken endast administrerar fakturorna för leverantörens räkning, uppstår ingen avtalsförbindelse med fakturagäldenären. I dessa fall behöver alltså penningtvättslagens bestämmelser om åtgärder för kundkännedom inte tillämpas.

En kommunikation som sker i samband med eller efter överlåtelsen av fakturan, vare sig det sker på initiativ av fakturagäldenären eller kreditgivaren, som inte syftar till att åstadkomma en ren uppfyllelse av betalningsskyldigheten som den följer av villkoren i fakturan, utan i stället innebär en avvikelse från det som avtalats mellan fakturagäldenären och leverantören, måste dock normalt anses innebära att en avtalsförbindelse uppstår och att en affärsförbindelse etableras. Det är alltså fråga om situationer när kreditgivaren självständigt – utan inblandning av leverantören – träffar ett avtal med fakturagäldenären. Avgörande är därmed att det sker en förändring som kreditgivaren råder över.

Verksamhetsutövaren bör ta fram interna instruktioner för sina bedömningsgrunder, dvs. för vilka omständigheter som innebär att en avtalsförbindelse ska anses ha ingåtts med fakturagäldenären.

Övervakning av affärsförbindelser m.m.

Kreditgivaren är skyldig att övervaka pågående affärsförbindelser och verka för att tjänster och produkter som tillhandahålls inte utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Skulle det vara så att köpet av den tjänst eller produkt som tillhandahålls av leverantören självständigt utgör eller ingår som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism ingår också fakturan och den betalning som följer av den som led i det brottsliga förfarandet. Kreditgivaren kan därför ha anledning att inte bara ta hänsyn till omständigheter som är direkt förknippade med betalningen utan också den underliggande affärsförbindelsen och fakturagäldenärens verksamhet, d.v.s. vem leverantörens kund är. I praktiken kan kreditgivaren redan ha viss kännedom om fakturagäldenären med anledning av den kreditriskbedömning som kreditgivare har gjort av sin kund. Uppmärksamhet ska särskilt riktas mot avvikande beteenden, vilket kan vara om någon annan än fakturagäldenären gör betalningen eller om fakturabeloppet delas upp i mindre belopp. Därutöver bör gränsöverskridande betalningar uppmärksammas. Om det är så att delbetalning är möjlig, bör uppmärksamhet riktas mot betalningar som sker i förtid.

Frågor om vem som är kund vid fakturabelåning, fakturaköp samt direktfinansiering av fakturagäldenären har belysts av norska Finanstilsynet i juni 2017.

<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/e69a0eefc32544ea9178fb8440e1946a/etablering-av-kundeforhold.pdf>

Frågan om vem som är kund vid *invoice finance* tas upp i den brittiska vägledningen, framtagen av Joint Money Laundering Steering Group (del 2, avsnitt 21.26 och 21.27) www.jmlsg.org.uk

Är leverantören av ett leasingobjekt kund enligt penningtvättslagen?

Sammanfattning

Leverantören eller förmedlaren av ett leasingobjekt bedöms inte vara kund till leasegivaren enligt penningtvättslagen, om inte leverantören eller förmedlaren nyttjar de finansiella produkter och tjänster som leasegivaren tillhandahåller i sin verksamhet, vilket verksamhetsutövaren måste göra en egen bedömning av.

Även om åtgärder för kundkännedom inte vidtas avseende leverantören eller förmedlaren är det viktigt att leasegivaren förstår upplägget på den affär som leasetagaren efterfrågar och att leasegivaren kan hantera den risk som är förknippad med kundrelationen med leasetagaren samt övervaka och bedöma leasetagarens aktiviteter och transaktioner.

Inledning

Vägledningen syftar till att besvara frågan om leverantören av leasingobjektet, och i förekommande fall den som förmedlar affären, är att betrakta som kund till leasegivaren enligt penningtvättslagen.

Vägledningen är relevant både för finansiell och operationell leasing. Hur ett avtal betecknas saknas betydelse i detta sammanhang. Det innebär att vägledningen kan vara relevant även för hyra (hyresavtal), under förutsättning att affären genomförs på ett sätt som motsvarar hur en leasingaffär genomförs, enligt vad beskrivs nedan.

Det förhållandet att leasetagaren tar del av service eller andra tilläggstjänster som är knutna till leasingavtalet påverkar inte de bedömningar som görs i vägledningen.

Leasingaffären

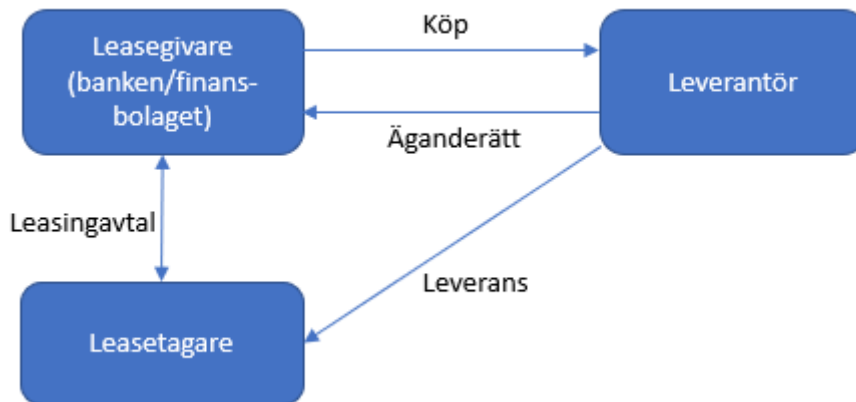
En leasingaffär kan genomföras på olika sätt. Denna vägledning omfattar tre tillvägagångssätt; s.k. styckesaffärer, leverantörssamarbeten och förmedlade affärer. Tillvägagångssätten beskrivs här på en övergripande nivå. Det kan finnas andra sätt att genomföra en leasingaffär på.

Banken eller finansbolaget (kreditgivaren) – som i dessa fall är leasegivare – köper i samtliga fall ett objekt (i förekommande fall ett objekt och kontraktsrättigheterna enligt ett leasingavtal/kontrakt) för att leasa ut det till en leasetagare. Leasetagaren är att betrakta som kund till leasegivaren enligt penningtvättslagen. Leasingaffären innebär att en affärsförbindelse ingås och att åtgärder för kundkännedom därför ska vidtas avseende leasetagaren.

Styckesaffärer

En s.k. styckesaffär går ofta till på det sättet att leasetagaren kontaktar leasegivaren efter att leasetagaren och leverantören har kommit överens om att leverantören ska leverera ett objekt. Leasegivaren köper därefter objektet från leverantören och äganderätten till objektet övergår till leasegivaren. Leasegivaren tecknar ett leasingavtal med leasetagaren. Leverantören levererar objektet till leasetagaren.

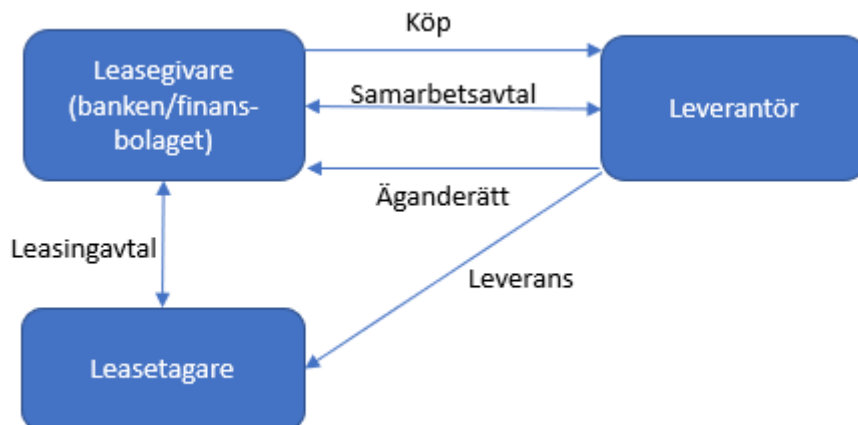
Illustration styckesaffär

Leverantörssamarbeten

De flesta leasingaffärer genomförs genom leverantörssamarbeten. Leasegivaren har i dessa fall ett samarbetsavtal med leverantören om återkommande affärer. Samarbetsavtalet bygger ofta på standardavtal. Till skillnad från styckesaffären är det ofta leverantören som kontaktar leasegivaren med anledning av den förestående affären, ibland sker detta via en onlinebaserad leverantörsportal. Även i dessa fall köper leasegivaren objektet från leverantören. Det förekommer också (oftare än vid styckesaffärer) att leverantören gör en utfästelse att utge ersättning till leasegivaren för det fall leasetagaren inte fullgör sina förpliktelser i förhållande till leasegivaren. På samma sätt som vid styckesaffärer övergår äganderätten till objektet till leasegivaren och objektet levereras till leasetagaren.

Illustration leverantörssamarbeten

Förmedlade affärer

En leasingaffär kan ske genom en förmedlare, även kallad mäklare eller ”broker”. I en förmedlad affär förekommer det därmed fyra parter. Leasegivaren kan antingen köpa objektet från förmedlaren, vilket innebär att leverantören blir underleverantör till förmedlaren, eller köpa objektet direkt från leverantören.

Illustration förmedlade affärer – leasegivaren köper objektet från förmedlaren

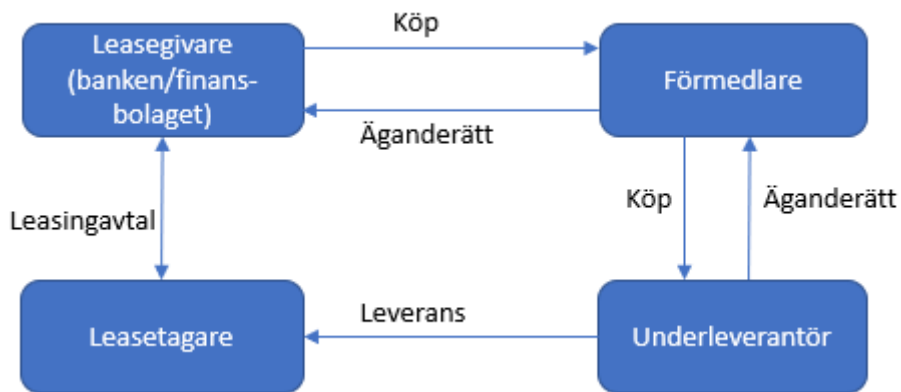
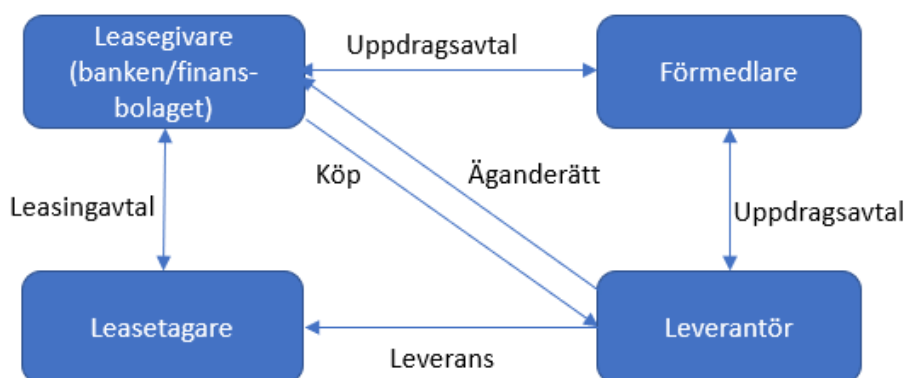

Illustration förmedlade affärer – leasegivaren köper objektet från leverantören

Är leverantören kund till leasegivaren?

Det som anges nedan om leverantören omfattar även förmedlaren i förekommande fall.

Kund enligt penningtvättslagen är den som har trätt eller står i begrepp att träda i avtalsförbindelse med verksamhetsutövaren (1 kap. 8 § punkten 4 penningtvättslagen). Åtgärder för kundkännedom ska bl.a. vidtas när det är fråga om en affärsförbindelse, dvs. en affärsmässig förbindelse som när den etableras förväntas ha en viss varaktighet eller vid enstaka transaktioner som uppgår till ett belopp motsvarande 15 000 euro eller mer (3 kap. 4 § och 1 kap. 8 § punkten 1 penningtvättslagen).

I samtliga här beskrivna fall ingår leasegivaren ett avtal med leverantören om att köpa ett objekt (enstaka eller återkommande). Som beskrivs ovan utgår definitionen av kund från förekomsten av en avtalsförbindelse. I penningtvättslagen finns det inte någon begränsning av vilka typer av avtalsförbindelser som avses. Frågan berörs inte heller i förarbetena (prop. 2016/17:173). Verksamhetsutövare kan ingå avtalsförbindelser med en mängd olika aktörer, t.ex. om lokalvård och konsulttjänster.

Avsikten med regleringen bedöms inte vara att samtliga avtalsförbindelser som en verksamhetsutövare ingår ska medföra att motparterna blir kunder till verksamhetsutövaren i penningtvättslagens mening. Definitionen av kund bör tolkas mot bakgrund av syftet med regelverket, som är att förhindra att finansiell verksamhet och annan näringsverksamhet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism (1 kap. 1 § penningtvättslagen). Utgångspunkten för bedömningen bör därför vara huruvida motparten nyttjar verksamhetsutövarens verksamhet, dvs. de finansiella produkter eller tjänster som verksamhetsutövaren tillhandahåller. Eftersom leasegivaren inte i något av de beskrivna fallen erbjuder leverantören några finansiella produkter eller tjänster, bedöms leverantören inte vara kund till leasegivaren i penningtvättslagens mening.

Det kan konstateras att leasegivaren i egenskap av köpare själv är kund till leverantören. Det är därmed fråga om ett omvänt förhållande, eftersom det är leasegivaren som tar del av produkter som leverantören tillhandahåller i sin näringsverksamhet. Det bör i sammanhanget framhållas att det i vissa fall är särskilt reglerat att åtgärder för kundkännedom ska vidtas både när verksamhetsutövaren tar emot och betalar ut ett belopp, dvs. både vid försäljning och vid köp av ett objekt. Den som driver yrkesmässig handel med varor ska under vissa förutsättningar vidta åtgärder för kundkännedom både vid kontant betalning och när ett kontant belopp tas emot (1 kap. 2 § punkten 16 och 3 kap. 6 § penningtvättslagen). När verksamheten inte omfattas av en sådan särskild reglering, bör den tolkning som redovisats ovan kunna gälla.

Eftersom leverantören inte anses vara kund till leasegivaren, vidtas inte några åtgärder för kundkännedom avseende leverantören. Det gäller oavsett om det är fråga om en styckesaffär eller en förbindelse som förväntas ha en viss varaktighet, som leverantörssamarbetena. Detta innebär sammanfattningsvis att när det endast är fråga om att leasegivaren köper objektet av leverantören, vidtas inte åtgärder för kundkännedom avseende leverantören.

Leverantören anses inte heller vara kund till leasegivaren vid en utfästelse att utge ersättning om leasetagaren inte fullgör sina förpliktelser i förhållande till leasegivaren, jfr resonemangen i vägledningen om borgensmän och tredjemanspansättare. Detsamma bör anses gälla när leverantören åtar sig att stå restvärdesrisken genom ett återköpsåtagande. Att leverantören i vissa fall nyttjar leasegivarens leverantörsportal för en effektiv kommunikation och hantering anses inte heller göra leverantören till kund.

Leasingaffären kan dock genomföras på olika sätt och det kan förekomma affärer där leverantören tar del av leasegivarens finansiella produkter och tjänster. Det kan t.ex. vara fallet om leasingaffären uppvisar likheter med factoring, dvs. fakturaköp och fakturabelåning, eller med s.k. sale and leaseback. När leverantören tar del av leasegivarens finansiella produkter och tjänster är utgångspunkten att leverantören blir kund till leasegivaren och leasegivaren ska då vidta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 4 § penningtvättslagen. Det är viktigt att verksamhetsutövaren gör sin egen bedömning för att avgöra om affären innebär att leverantören tar del av finansiella produkter och tjänster och därmed ska anses vara kund enligt penningtvättslagen.

Det är också viktigt att framhålla att även om åtgärder för kundkännedom inte vidtas avseende leverantören behöver leasegivaren förstå upplägget på den affär som leasetagaren efterfrågar. Leasegivaren måste kunna hantera den risk som är förknippad med kundrelationen med leasetagaren samt övervaka och bedöma leasetagarens aktiviteter och transaktioner. Det innebär att ytterligare uppgifter

om kundkännedom i vissa fall kan behöva inhämtas inom ramen för affärsförbindelsen med leasetagaren, bl.a. om syfte och art, för att utreda om det finns någon koppling mellan leasetagaren och leverantören eller något annat kopplat till leverantören som kan inverka på risken för att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Det betyder att även om leverantören inte är kund, kan det finnas situationer när verksamhetsutövaren inte kan bortse från leverantören. Ytterligare uppgifter kan behöva inhämtas (inom ramen för affärsförbindelsen med leasetagaren) både när affärsförbindelsen med leasetagaren inleds och i uppföljningen.

Det kan noteras att den tolkning som görs här i fråga om huruvida leverantören är kund, motsvarar vad som bedöms gälla i Danmark. I Danmark anses leasetagaren vara leasegivarens kund. Den återförsäljare ("forhandler") från vilken leasegivaren köper objektet ("udstyret") och/eller säljer objektet till vid leasingavtalets slut, omfattas inte av kundbegreppet i den danska penningtvättslagen.¹ Återförsäljare bör i detta sammanhang kunna likställas med leverantör.

Vem är kund vid försäljning av finansierade objekt?

	Situation	Vem är kund?	Kommentar
1	Efter uppsagt finansieringsavtal genom auktionsbolag eller annan samarbetspartner.	Det beror på avtalskonstruktionen med auktionsbolaget/samarbetspartnern men i de flesta fall bör det vara auktionsbolaget/samarbetspartnern.	Avgörande är vem som är finansbolagets avtalsmotpart vid själva försäljningen av objektet. Här måste man göra skillnad på situationen att auktionsbolaget/ samarbetspartnern säljer i eget namn eller endast förmedlar en affär till finansbolaget. Om det är auktionsbolaget/ samarbetspartnern som är finansbolagets fakturamottagare bör utgångspunkten vara att det är denne som är kund.
2	Efter uppsagt finansieringsavtal direkt till tredje man.	Tredje man.	Om finansbolaget gör en direktaffär med tredje man ska kundkännedomsåtgärder vidtas.
3	Kunden lämnar in objektet som inbyte till en handlare i samband med en ny affär, handlaren löser skulden till finansbolaget.	Kunden (t.ex. leasetagaren).	Det är kunden som är finansbolagets avtalspart. Även om betalning kommer från någon annan (dvs. handlaren), är det på uppdrag av kunden och för dennes räkning. Det finns ingen affärsförbindelse med tredje man.

¹ Danska Finanstilsynets vägledning om penningtvättslagen (se s. 52) [Regler for hvidvask \(finanstilsynet.dk\)](https://www.finanstilsynet.dk)

4	Kunden byter finansiär varvid den nya finansiären löser skulden till finansbolaget.	Kunden (t.ex. leasetagaren).	Se 3 ovan.
5	Kunden säljer (med finansbolagets tillstånd) objektet till tredje man som erlägger betalning direkt till finansbolaget i syfte att lösa kundens skuld.	Kunden (t.ex. leasetagaren).	Se 3 ovan.

6 Situationer som kräver kundkännedom

Revolverande krediter och avropsavtal; ska åtgärder för kundkännedom vidtas vid varje avrop?

Ett grundläggande element i fråga om revolverande krediter och avropsavtal (kreditavtal) är att kreditbeloppet kan variera över tid och att detta på förhand har avtalats mellan parterna. Nyttjande av en kredit inom en given kreditlimit innebär inte avtal om ytterligare produkter eller tjänster som avviker från vad som tidigare är känt om kunden och dennes affärs- och riskprofil. Det uppstår därmed inte något krav på förnyad kundkännedomskontroll i samband med avrop mot kreditlimiten.

Det är i samband med att kreditavtalet ingås som det etableras en affärsförbindelse och därmed en skyldighet för verksamhetsutövaren att vidta åtgärder för att uppnå kundkännedom. Åtgärderna ska slutföras innan affärsförbindelsen inleds, dvs. innan kreditutrymmet görs tillgängligt för kunden.

En verksamhetsutövare är skyldig att fortlöpande följa upp affärsförbindelser. De transaktioner som görs, såväl nyttjande av krediten som återbetalning, ska därmed kontrolleras för att säkerställa att de stämmer överens med den kunskap som verksamhetsutövaren har om kunden, dennes affärs- och riskprofil och, om det behövs, varifrån kundens ekonomiska medel kommer.

Revolverande kredit

En revolverande kredit är en överenskommelse mellan en borgenär och en gäldenär som tillåter gäldenären att förfoga över medel under en viss period och upp till ett visst belopp och där gäldenären själv kan bestämma över återbetalningar under den givna perioden. Krediten kan upp till den beslutade limiten öka eller minska allteftersom medel lånas och återbetalas. Exempel på revolverande krediter är checkräkningskrediter och kontokrediter.

Avropsavtal

Ett avropsavtal är en kredit där borgenären och gäldenären har kommit överens om en kreditlimit och där gäldenären kan bestämma när krediten ska nyttjas, men i regel inte själv bestämma över återbetalningstiden. Kreditens återbetalningstid och eventuella restvärden regleras i separata sidoavtal. I

samband med de avrop gäldenären gör mot kreditlimiten sker i regel inte någon förnyad kreditbedömning. Exempel på avropsavtal kan vara finansiering av utrustning eller fordon där en kreditlimit på förhand godkänts, men där leverans av de finansierade objekten sker vid olika tillfällen.

Åtgärder för kundkännedom vid avbetalningsköp

Avbetalningsköp

Med avbetalningsköp avses – när det gäller näringsidkare – avtal om köp av vara, om betalningen ska erläggas i särskilda poster, varav minst en sedan varan har lämnats ut till köparen och avtalet innehåller villkor som ger säljaren möjlighet att återta varan om köparen inte fullgör sin del av avtalet (förbehåll om återtaganderätt) (1 § lagen [1975:599] om avbetalningsköp mellan näringsidkare). Att förbehåll om återtaganderätt har gjorts är det karaktäristiska för avbetalningsköp och innebär att varan står som säkerhet för att köparen fullgör sina förpliktelser (jfr prop. 1977/78:142 s. 12).

Konsumentkrediter regleras i konsumentkreditlagen (2010:1846) (KkredL). Med kreditköp avses ett köp av en vara eller tjänst som finansieras genom en kredit som lämnas av säljaren eller annan kreditgivare, om det görs på grund av en överenskommelse mellan kreditgivaren och säljaren eller om varan eller tjänsten anges i kreditavtalet (2 § KkredL). För konsumentkrediter gäller att förbehåll om återtaganderätt måste ha gjorts i samband med köpet för att kunna göras gällande mot kunden (38 § KkredL). Kreditköpet kan beviljas som ett avbetalningsköp.

Vid ett avbetalningsköp utgör alltså varan kreditgivarens säkerhet för krediten genom förbehållet om återtaganderätt.

Avbetalningsköp kan genomföras på olika sätt. Här beskrivs kontraktsköp och objektsköp.

Kontraktsköp

Kontraktsköp innebär att kreditgivaren köper det kontrakt (fordringar och övriga rättigheter enligt kontraktet inklusive återtaganderättsförbehållet) som har upprättats mellan leverantören och kunden. Kunden erlägger i dessa fall kontantinsatsen till leverantören. Kontantinsatsen omfattas inte av kontraktsköpet.

Objektsköp

Objektsköp innebär att kreditgivaren köper objektet från leverantören för att sedan sälja det till kunden. Det kan gå till på olika sätt. Ett sätt är att kreditgivaren köper objektet och att köparen betalar kontantinsatsen till kreditgivaren. Ett annat sätt är att köparen betalar kontantinsatsen till leverantören, exempelvis genom inbyte eller förskottsbetalning. Köparens fordran på leverantören anses i de fallen (avseende inbyte eller förskottsbetalning) överlåten till kreditgivaren. Kontantinsatsen avräknas sedan från det belopp som kreditgivaren erlägger till leverantören vid köpet av objektet, som kreditgivaren sedan säljer till köparen.

Kontantinsats

Enligt 26 § KkredL ska säljaren, vid ett kreditköp av en vara, ta ut en kontantinsats av köparen i enlighet med god kreditgivningssed. Kontantinsatsen ska motsvara minst 20 procent av varans kontantpris, om inte särskilda förhållanden föranleder annat. Kunden (konsumenten) får alltså inte tillgodogöra sig en kredit som motsvarar hela köpeskillingen. Krediten förutsätter att en kontantinsats har erlagts. Kreditprövningen omfattar endast det belopp som omfattas av krediten.

Kontantinsats kan erläggas även vid avbetalningsköp mellan näringsidkare.

Med "kontantinsats" avses den del av köpeskillingen som inte finansieras genom avbetalningskontraktet. I fordonssektorn erläggs kontantinsats ofta genom "inbyte" (leverantören köper inbytesfordonet av avbetalningsköparen). I vissa fall betalas kontantinsatsen till leverantören och i andra fall till kreditgivaren.

Åtgärder för kundkännedom avseende kontantinsatsen

Inledning

Vid avbetalningsköp blir köparen av objektet/varan kund till kreditgivaren. Åtgärder för kundkännedom ska vidtas beträffande kunden och krediten. Frågan är hur kreditgivaren bör agera när det gäller kontantinsatsen.

Vid avbetalningsköp enligt konsumentkreditlagen är kunden skyldig att erlägga en kontantinsats. Kontantinsats är vanligt förekommande också vid avbetalningsköp mellan näringsidkare. Att en kontantinsats erläggs är alltså inte något avvikande i sig. Det innebär att i de flesta fall vidtas inte någon särskild utredning vad gäller kontantinsatsen. Det betyder med andra ord att kreditgivaren i de flesta fall inte ställer frågor till kunden eller vidtar några andra åtgärder i fråga om kontantinsatsen.

När kontantinsatsen bedöms vara avvikande

I vissa fall kan kontantinsatsen bedömas vara avvikande/"sticka ut". Det kan vara fallet när värdet på kontantinsatsen, t.ex. inbytesobjektet, bedöms vara högt i förhållande till vad som är känt om kundens ekonomiska förhållanden eller i förhållande till egendomens värde. Som exempel kan nämnas att köparen önskar överskrida den i KkredL föreskrivna kontantinsatsen om minst 20 procent av varans kontantpris. I dessa fall kan en utredning kring kontantinsatsen behöva vidtas, t.ex. frågor ställas till kunden om medlens ursprung eller annat underlag inhämtas för att utreda detta. Omfattningen på utredningen bör vara riskbaserad och åtgärderna bör syfta till att bedöma om det verkar rimligt att kunden erlägger den aktuella kontantinsatsen, dvs. om det finns anledning att räkna med att medlen har ett legalt ursprung. Oavsett vilka åtgärder som vidtas i det enskilda fallet, ska kreditgivaren göra en bedömning av om risken med kunden kan hanteras enligt 3 kap. 1 § penningtvättslagen. Ansvaret för att utreda en avvikande kontantinsats bedöms skilja sig åt vid kontraktsköp jämfört med objektsköp.

Kontraktsköp

Vid kontraktsköp övergår leverantörens fordran på kunden till kreditgivaren. Kreditgivaren köper med andra ord en fordringsrätt på kunden. Kontantinsatsen erläggs till leverantören och omfattas inte av affärsförbindelsen mellan kreditgivaren och kunden.

I de fall kontantinsatsen inte följer vanliga mönster utan bedöms vara avvikande, kan den ändå, som ett moment bland flera, komma att omfattas av kreditgivarens riskbaserade helhetsbedömning av kunden. Den riskbaserade helhetsbedömningen syftar till att avgöra om risken med kunden kan hanteras. För att bedöma om risken med kunden kan hanteras kan kreditgivaren vidta åtgärder för att bedöma om det verkar rimligt att kunden har erlagt den aktuella kontantinsatsen. Kreditgivaren kan till exempel ställa frågor till kunden om upplägget som helhet för att kunna bedöma om det finns anledning att räkna med att medlen har ett legalt ursprung.

Objektsköp

Vid objektsköp omfattar den därefter uppkomna affärsförbindelsen mellan kreditgivaren och kunden hela objektet, dvs. krediten och kontantinsatsen, också när kontantinsatsen erläggs till leverantören. Kontantinsatsen omfattas därför av kreditgivarens riskbedömning av kunden enligt 2 kap. 3 § penningtvättslagen och bedömningen av om risken med kunden kan hanteras. I dessa fall har kreditgivaren alltså ett ansvar för att bedöma om det verkar rimligt att kunden erlägger den aktuella kontantinsatsen. Även i dessa fall görs en sådan bedömning i regel endast om kontantinsatsen bedöms vara avvikande. På samma sätt som vid kontraktsköp syftar utredningen till att bedöma om det verkar rimligt att kunden erlägger den aktuella kontantinsatsen och om risken med kunden kan hanteras

7.2 Affärsförbindelsens syfte och art

Bedömning av syfte

Med syfte avses *varför* en kund valt en viss tjänst eller produkt. Syftet med produkten är uppgifter som normalt går att utläsa av kundavtalet och det finns då ingen anledning för verksamhetsutövaren att fråga varje enskild kund om detta eftersom det får anses uppenbart vad finansieringen ska användas till, d.v.s. till att finansiera ett köputrymme.

Syftet med respektive produkt bör dokumenteras i verksamhetsutövarens riskbedömning för att förtydliga varför verksamhetsutövaren inte efterfrågar syfte från kunden.

Bedömning av art

Företagskunder

För att bedöma art, d.v.s. *hur* kunden har tänkt använda en produkt eller tjänst, behöver verksamhetsutövaren ha kännedom om t.ex. vilken bransch som företagskunden befinner sig i. För företagskunder behöver verksamhetsutövaren i normalfallet inte fråga kunden direkt eftersom branschtillhörighet (SNI-kod) framgår av kreditupplysningen. Om något skulle tyda på avvikelse mellan branschtillhörighet och SNI-kod kan verksamhetsutövaren behöva inhämta kompletterande information från kunden. Vid t.ex. finansiering av fordon kan ett sätt att bedöma arten vara att bedöma om typen av fordon som ska finansieras kan anses passa in i den verksamhet som fordonet ska användas i. Vid avvikelse bör verksamhetsutövaren reagera.

Privatkunder

För privatkunder behöver verksamhetsutövaren inhämta information direkt från kunden för att förstå arten, d.v.s. om t.ex. ett blacolån ska användas för att renovera en bostad eller till något annat.

Särskilt om leasing och avbetalning

Vid leasing och avbetalning av exempelvis fordon eller mobiltelefoner är det att betrakta som i det närmaste självklart att kundens *syfte* är behov av ett transportmedel eller kommunikation, oavsett företagets verksamhet. Detsamma gäller för privatpersoner.

När det gäller frågan om *art* gäller både för leasing och avbetalningsköp att det finns fördefinierade betalningsplaner. När det gäller avbetalningsköp finns även en rätt att extraamortera på låneskulden

under avtalets löptid, och det är mycket vanligt att så sker. Det är därför aktiviteter och transaktioner som kan förväntas ske av en kund.

8.4.2 och 8.5.1 Skärpta åtgärder för kundkännedom

Ett finansbolag erbjuder krediter och finansierar ofta ett köp som kunden gör. Det här innebär att finansbolagets verksamhet eller affär många gånger är begränsad. Finansbolaget har i regel inte s.k. helkunder.

Typiskt för finansbolagets kunder är att en kreditbedömning har gjorts beträffande dem. De uppgifter som hämtas in om kunden inom ramen för kreditbedömningen är i många avseenden desamma som inhämtas för att uppnå kundkännedom enligt penningtvättslagen. När kunden är, eller under affärsförbindelsens gång blir, PEP tillför det därför sällan något att fråga kunden eller på annat sätt inhämta ytterligare information om varifrån de tillgångar som hanteras inom ramen för affärsförbindelsen kommer (3 kap. 19 § penningtvättslagen). Det gäller särskilt i de fall det är fråga om mindre krediter som tillhandahålls via betaltjänster eller fakturabetalning och som kan avse sådant som mat, mediciner och olika biljetter, i den mån det blir fråga om en affärsförbindelse. Men det kan också avse större krediter. Verksamhetsutövaren måste dock vara klar över att de uppgifter som har hämtats in inom ramen för kreditbedömningen är tillräckliga för att uppfylla kraven i penningtvättsregelverket. Det gäller t.ex. uppgifter om affärsförbindelsens syfte och art, d.v.s. bl.a. vilka medel som kan förväntas komma att användas för erläggande av amorteringar och räntor. Uppgifterna måste kunna ligga till grund för övervakningen av affärsförbindelsen med kunden.

Även om utgångspunkten är att det sällan tillför något att vidta ytterligare åtgärder för att utreda medlens ursprung (när tillräckliga uppgifter har inhämtats inom ramen för kreditbedömningen), bör verksamhetsutövaren göra en helhetsbedömning där sådant som produktrisen beaktas. Bedömningen kan leda till att det i något fall är motiverat att vidta ytterligare åtgärder för att ta reda på medlens ursprung.

Det är viktigt att notera att om de uppgifter som hämtas in inom ramen för kreditbedömningen också är uppgifter för kundkännedom, dvs. uppgifter som används för att uppfylla kraven i penningtvättsregelverket, måste de hanteras enligt penningtvättslagen, vilket bl.a. innebär att de ska bevaras enligt bestämmelserna i 5 kap. penningtvättslagen.

I de fall verksamhetsutövaren bedömer att de uppgifter som har hämtats in inom ramen för kreditbedömningen är tillräckliga för att kunna uppfylla de krav som ställs enligt penningtvättsregelverket, bör fokus i normalfallet sedan läggas på den skärpta löpande uppföljningen och övervakningen av aktiviteter och transaktioner (3 kap. 16 och 19 §§ penningtvättslagen). På så sätt kan t.ex. sådant som att kunden eller kundens verkliga huvudman har flyttat utomlands fångas upp. Beträffande en kund som flyttar till ett högriskland och särskilt i de fall kunden har en löpande kredit, bör uppföljningen och övervakningen bl.a. fånga upp om kunden beter sig annorlunda jämfört med tidigare. Syfte och art kan ha förändrats och kunden kan få en annan riskprofil. Detta kan gälla också vid flytt till andra länder. Det kan även bli fråga om övervakning vid lägre tröskelvärden och inom andra tidsperioder än annars.